

Nr 99.

Av herr Hallén, om dövstumprästernas lönegradsplacering.

Sedan år 1905 ha särskilda präster arbetat bland landets dövstumma. Dessa anställdes av dövstumskolestyrelserna och avlönades av landstingsmedel med statsbidrag.

I samband med de olika utredningarna angående dövstumundervisningsväsendets omorganisation och förstatligande dryftades även dövstumprästinstitutionens ställning och löneförhållanden. Härvid föreslogs, att dövstumprästerna skulle sättas i lönenivå med andra präster i specialtjänst eller i 24 lönegraden. Såsom motivering härför anföres (stat. off. utr. 1936: 49 sid. 142 ff.) »dels den utbildning som krävs av dövstumpräst, dels de arbetsuppgifter som påvila dem». Arbetet säges vara »egenartat, mångskiftande, ansträngande och ansvarsfullt». Såsom grundval för detta hade utredningsmannen infordrat detaljerade redogörelser för dövstumprästernas arbete.

Denna utredning kom dock icke att läggas till grund för Kungl. Maj:ts proposition i denna sak till 1938 års riksdag, utan i samband med inrättande av särskilda konsulenttjänster frångicks jämförelsen med likartade prästerliga tjänster och i stället sattes lönen till densamma som för konsulenterna, eller 21 lönegraden. Härvid må påpekas, att för konsulenttjänst icke kräves någon högre utbildning utan endast förtrogenhet med de dövstummas språk och vissa exemplifierade sociala insikter (sv. förf. saml. 346/1938, § 2).

Vidare motiverades denna lönesättning med »de löner som nu utgå till dövstumprästerna och de mera begränsade arbetsuppgifterna, som i fortsättningen skulle ankomma på dessa».

1941 års allmänna kyrkomöte beslöt att hos Kungl. Maj:t begära åtgärder för dövstumprästernas placering i 24 lönegraden.

I den motion som låg till grund för skrivelsen framhålles bland annat, att »den kyrkliga verksamheten bland de dövstumma är ett av de mest särpräglade områdena för kyrkans gärning. Det språkliga meddelelsemedlet — åtbördsspråket — kräver en lång läro- och inlevelsetid. Omkring fem år torde kunna anges som normal tidrymd för vinnande av nödig effektivitet i arbetet med tillfredsställande kunskap i åtbördsspråket både beträffande dess teknik och dess psykologi, i vilka avseenden predikan och enskild själavård erbjuda särskilda svårigheter. De dövstummas egenartade mentalitet kräver ock lång studietid. Ett villkor för att dövstumprästitjänst

skall skötas så som det allmänna bör fordra och de dövstumma ha rätt att vänta, är därför, att täta ombyten av tjänsteinnehavare undvikas. Tjänsten bör icke vara en övergångsplats utan en långtidstjänst, helst en livsuppgift.» Därför måste tjänsten »avlönas på sådant sätt, att innehavaren icke tvingas betrakta befattningen såsom en övergångstjänst» till annan befattning. »Den nuvarande löneställningen i 21 lönegraden, som väl närmast motsvarar en kyrkoadjunkt eller komminister i lägre grad, torde icke innebära tillräckligt ekonomiskt underlag vare sig för långtidstjänst eller, än mindre, för en livsuppgift. Härvid bör ock betänkas, att arbete bland de dövstumma — ett lyte vars svåraste följder är av själslig art — är en psykologiskt mycket vansklig uppgift, som ställer synnerliga krav på utövarens person och utrustning.

Vid bestämmande av lön för prästerlig tjänst i allmänhet beräknas tillskott i lönen för besvärlig tjänstgöring, bland annat när stora avstånd göra längre resor nödvändiga. De stora dövstumprästdistrikten kräva mycken bortavaro från hemorten och långa resor, och tjänsten torde med fog kunna rubriceras som »besvärlig tjänstgöring».

»Före dövstumprästväsandets omorganisation stodo båda Stockholms- och Lundatjänsterna i en lönestandard, som för den förstnämnda närmast torde motsvara B. 24 och för den senare något däröver.»

Vid 1938 års kyrkomöte »påtalades lönefrågan av biskop Ysander, som bland annat yttrade, att lönesättning måste betraktas såsom otillfredsställande och såsom en för arbetet ödesdiger försämring».

Med särskilt betonande av den stora vikten av att dövstumprästabefattning »må kunna betraktas som en långtidstjänst och helst som en livsuppgift» begäres en placering i 24 lönegraden.

I årets statsverksproposition anföres, att lönenämnden jämte samtliga de domkapitel, som ha tillsyn över dövstumprästernas verksamhet, tillstyrkt kyrkomötets framställning, medan statskontoret avstyrkt densamma.

Beträffande motiveringen i 1938 års statsverksproposition för en nedplacering i 21 lönegraden tillrättalägges uppgiften om förut utgående löner i kyrkomötesskrivelsen, varav framgår att två av de fem tidigare heltidstjänsterna haft lika stor eller större lön än 24 lönegraden. Vid omorganisationen förbättrades de sämre ställda dövstumlärares löner i ungefärlig nivå med de bättre, medan motsatsen skedde med dövstumprästerna. Och de senares löner stodo förut i viss relation till dövstumlärares i de olika skolorna, vilka voro mycket olika. — Beträffande propositionens antagande om »mera begränsade arbetsuppgifter» än förr torde böra beaktas det förhållandet, att arbetsområdena vid 1938 års omorganisation betydligt ökades. Sålunda lades till Stockholms distrikt ytterligare Uppsala län, till Lunds distrikt Småland och Öland, till Örebro distrikt Gävleborgs och Kopparbergs län, varjämte den då nyinrättade tjänsten i Härnösands distrikt fick hela det övriga Norrland. Vidare har antagandet om mindre

arbetsuppgifter sedermera korrigerats därigenom att reseanslaget till prästerna ökats från kronor 10,000 år 1938 till 18,500 år 1943.

Såsom exempel på omfattningen av dövtumprästernas arbete må anföras att enligt sista årsberättelsen i ett av distrikten ha hållits 134 gudstjänster på 37 olika platser med 2,658 gudstjänstdeltagare. Prästen har gjort 196 hembesök och 66 sjukbesök och vistats 324 av årets dagar helt eller delvis på resor.

I motiveringen för statskontorets avslagsyrkande återupprepas endast skälen för lönenedsättningen i 1938 års proposition. Beträffande ämbetsverkets förslag, att frågan om dövtumprästinstitutionens slopande skulle upptagas, må erinras om att samma förslag tidigare varit föremål för ingående överväganden, varom i sagda proposition redogöres (sid. 103 ff.). Departementschefen underkänner förslaget: »det torde icke vara möjligt för en befattningshavare med denna uppgift som bisyssla att på ett tillfredsställande sätt handhava den andliga vården om de dövtumma». — Några sakliga invändningar mot kyrkomötets framställning har statskontoret icke gjort utöver det, att kyrkofonden, som helt bestrider kostnaderna för dövtumprästernas verksamhet, behövde avlastas denna utgiftspost.

Ur de tillstyrkande yttrandena över kyrkomötets skrivelse må anföras ur lönenämndens synpunkter: »Det är således en tämligen omfattande utbildning, som erfordras för att bliva dövtumpräst. Med hänsyn till de speciella arbetsförhållandena och de erforderliga personliga kvalifikationerna synes det därför också naturligt, om den, som en gång ägnat sina krafter åt verksamheten såsom dövtumpräst, uppfattar sin uppgift på lång sikt. Ur denna synpunkt måste det emellertid framstå såsom angeläget att tillse, att icke dövtumpräst genom möjlighet till ekonomiskt mera förmånliga villkor å vanlig prästtjänst föranledes att överge den verksamhet för vilken han besitter speciella kvalifikationer. Man synes i detta sammanhang jämväl icke böra bortse från det från visst håll påpekade förhållandet, att ju längre en prästman genom att ägna sig åt verksamhet som dövtumpräst är avkopplad från en vanlig församlingstjänst, desto mindre känd blir han bland dem som vid prästval ha att genom sina avgivna röster avgöra valets utgång. Med utgångspunkt från det anförda och då vad i ärendet förekommit synes ge vid handen, att dövtumprästbefattningar icke f. n. äro avlönade på sådant sätt, att dugande prästmän kunna antagas vilja mer stadigvarande ägna sig åt verksamhet som dövtumpräster, har lönenämnden ansett sig kunna tillstyrka, att frågan om dövtumprästernas löneställning upptages till förnyad omprövning. Lönenämnden har därvid bland annat beaktat, att de fastställda dövtumprästdistrikten i landet äro av stor omfattning, vilket föranlett, att tjänstgöringen synes ha blivit mer betungande än man från början torde ha haft anledning att räkna med.»

Lunds domkapitel säger: »En betydelsefull ämbetsgärning i kyrkans

tjänst utföres således av dövtumpräster, för vilken tjänst personliga kvalifikationer av särskild beskaffenhet måste uppställas. Hänsyn måste också vid lönesättningen tagas till de stora distrikten och till att tjänsteinnehavaren tvingas tillbringa en avsevärd del av året på resor. Om jämförelse göres med folkundervisningen hava dövtumlärare placerats högre i löneskalan än folkskollärare. Detta talar också till förmån för en högre lönegradsplacering än den nu för dövtumpräster gällande. — Ur synpunkterna av prästernas allmänna lönestandard är det alltså fullt försvarligt att placera dövtumpräster i 26 lönegraden. Kraven på hans placering i 24 lönegraden måste därför betraktas såsom synnerligen välgrundad. Dövtumpräster komma dock därigenom allenast upp i den mellangrad, som föreslagits inrättad för komminister.»

Skara domkapitel: »Lönen bör icke sättas lägre än den lön som utgår vid sådan församlingstjänst, som normalt brukar betraktas som sluttjänst. Den nuvarande löneställningen i 21 lönegraden, som närmast torde motsvara den löneställning som kyrkoadjunkt eller komminister i lägre grad innehar, synes alltför låg för att tjänsten skall kunna betraktas som sluttjänst.»

Det torde få anses välmotiverat och skäligt att dövtumprästtjänst såsom krävande dels extra utbildning utöver vad som fordras för församlingspräster och dels särskilt besvärlig tjänstgöring icke placeras i lägre löneställning än andra präster i specialtjänst. Och då det måste vara angeläget, både att det allmännas fordran på effektivitet i arbetet och fullt utbyte av nedlagda kostnader icke äventyras genom sådana tjänstebyten som en övergångstjänst sannolikt skulle medföra, och att de dövtummas rättmätiga krav på en fullgod betjäning, för vilken långtidstjänst är ett nödvändigt villkor, icke eftersättes, får jag härmed hemställa,

att riksdagen ville besluta en placering av dövtumpräster i 24 lönegraden.

Stockholm den 21 januari 1943.

Harald Hallén.